

gemeente
Schiedam

Samenwerken in Schiedam

Participatiegids gemeente Schiedam

November 2021

Participatiegids gemeente Schiedam

2.1 Voor het bestuur

2.1.1 Inleiding

Goede samenwerking met de stad vraagt van het bestuur én de organisatie om duidelijkheid en flexibiliteit tegelijkertijd. Duidelijkheid in de zin van rollen en verwachtingen. Flexibiliteit in de zin van mee kunnen bewegen met initiatieven in de stad. Ook wanneer deze in eerste instantie niet lijken te passen in gemeentelijke plannen en hoe de dingen doorgaans zijn georganiseerd. Aan de andere kant geldt ook dat bestuurders altijd een algemene afweging moeten maken en daarom nooit iedereen tevreden kunnen stellen. Voor het bestuur beschrijven we de rollen en uitgangspunten en voor de organisatie is er een handleiding met basisvragen die de organisatie zichzelf eerst stelt.

2.1.2 De rol van de raad

De gemeenteraad stelt de kaders vast voor beleid, is volksvertegenwoordiger en controleert. Deze rollen wisselen elkaar af. Afhankelijk van de fases van de beleidsvoorbereiding en uitvoering ervan. In het opstellen van het participatiebeleid stelt de gemeenteraad aan de voorkant de kaders vast. Zowel bij inwonersparticipatie als bij overheidsparticipatie. Tijdens een participatietraject kan een gemeenteraad vanuit de rol van volksvertegenwoordiger of de controlerende taak altijd vragen stellen over de participatieaanpak.

2.1.3 De rol van het college

‘Beter in contact met de stad’ is een belangrijke doelstelling van het college. Omdat het college weet dat de inwoners van Schiedam een toegankelijke gemeente willen die meedenkt, ruimte geeft en eerder een partner is dan een bovengeschikte. Dit vraagt om een open en betrokken houding van het college naar de samenleving. Het vraagt ook om ruimte mogelijk maken voor nieuwe vormen van participatie én daarvan leren. Het gaat niet alleen om het betrekken van inwoners, maar ook om betrokken zijn bij de inwoners. Daarbij is het belangrijk dat de gemeente, het bestuur en de organisatie, kritisch blijven en openstaan voor feedback.

2.1.4 Uitgangspunten bij inwonersparticipatie en overheidsparticipatie

Het bestuur (college en raad) betreft inwoners, instellingen en ondernemers bij het ontwikkelen van beleid en doet dit vanuit onderstaande uitgangspunten.

Ruimte voor de stad en de organisatie

Het bestuur sluit aan bij de praktijk van de inwoners en ondernemers van Schiedam. Dit betekent dat we niet langer kunnen vasthouden aan uniforme en gestandaardiseerde gemeentelijke processen. Er moet ruimte komen voor flexibiliteit, maatwerk en leren door te doen.

Participatie is een middel

In Schiedam zet het bestuur participatie niet klakkeloos in. We denken vooraf goed na over het doel van een participatietraject en de mate van invloed van inwoners en we durven ook nee te zeggen tegen participatie. Hierover communiceert de gemeente duidelijk.

Verantwoording afleggen

We leggen uit wat we met de input van inwoners hebben gedaan en we zijn transparant over de besluitvorming.

Het goede voorbeeld

Het bestuur geeft het goede voorbeeld door zich te houden aan de werkwijze zoals de organisatie die hanteert. Zo kan het voorkomen dat een project niet aan de voorwaarden voor effectieve participatie voldoet. In dat geval zorgt het bestuur er ofwel voor dat het project aan de voorwaarden voldoet ofwel accepteert het bestuur dat een participatietraject in dit geval geen goed idee is.

Werken aan vertrouwen

Om het vertrouwen van de inwoners in de gemeente te versterken, zorgt het college ervoor dat het in alle openheid samen met de stad de beste keuze bepaalt en hanteert het college de (bestuurlijke) kernwaarden bij al hun handelen. Dit vergt een flexibele houding; steeds op basis van reflectie gezamenlijk kijken hoe het beter kan. Samen met de stad blijft het bestuur zoeken naar verbetering.

2.2 Voor de organisatie

Daar waar het kan, betrekken wij inwoners, ondernemers, bedrijven en andere belanghebbenden bij werkzaamheden van de gemeente (inwonersparticipatie). Willen wij initiatieven van bewoners faciliteren? Dan noemen we dat overheidsparticipatie.

2.2.1 De handleiding voor de organisatie voor inwonersparticipatie

De handleiding voor de organisatie is voor medewerkers binnen de gemeente Schiedam die aan de slag gaan met participatie.

Het pakket bevat alles wat je nodig hebt om een participatietraject te starten: inspiratie, theorie en praktijkinstrumenten. Daarnaast biedt het informatiepakket handvatten bij overheidsparticipatie. Dus als je als medewerker mee mag doen in de plannen van inwoners. De methodiek en alle tools zijn te vinden op ons intranet Sharepoint.

Stappenplan

Voor een effectief participatietraject is het van belang dat de gemeente eerst een aantal basisvragen aan zichzelf stelt. Deze vijf vragen zijn tot stand gekomen op basis van praktijkervaringen en eerdere evaluaties van participatietrajecten.

Belangrijke vragen die de gemeente eerst aan zichzelf stelt:

- Is er ruimte voor invloed?
- Hebben inwoners een belang bij het project?
- Is dit het juiste moment om een participatietraject te starten?
- Is er voldoende tijd, geld, capaciteit en expertise beschikbaar?
- Houden de beslissers zich aan de ruimte van invloed?

Tijdens een werklab bespreken we de vijf basisvragen voor een effectief participatietraject, we doen een stakeholdersanalyse (daarmee brengen we alle belanghebbenden in beeld), we bekijken wie waarover kan meebeslissen en we vullen een participatiecanvas in. Het canvas brengt het hele participatietraject in beeld. Van vragen die we gaan stellen aan de participanten, de kaders die gelden, welke participatie- en communicatiemiddelen we gebruiken tot aan wat we precies gaan doen met de uitkomsten van het participatietraject. Een vast onderdeel van de werkwijze is een (tussentijdse) evaluatie.

Voor een goed participatietraject doorloop je alle stappen uit het werkpakket:

Stap 1. Belangrijke basisvragen voor een effectief participatietraject

Niet alle projecten of vraagstukken zijn geschikt om er met belanghebbenden over in gesprek te gaan. Voorafgaand aan een participatietraject stelt de gemeente zichzelf dus eerst vijf essentiële basisvragen. Deze [vijf vragen](#) zijn de eerste stap in het pakket en helpen je te bepalen of een participatietraject voor jouw project, op dit moment, een goed idee is of dat er eerst nog ander werk aan de winkel is.

✓ Voldoet je project aan de voorwaarden?

Mooi, dan kun je jouw participatietraject opstarten en ga je verder met stap 2.

✓ Kun je nog geen antwoord geven op een van de vragen?

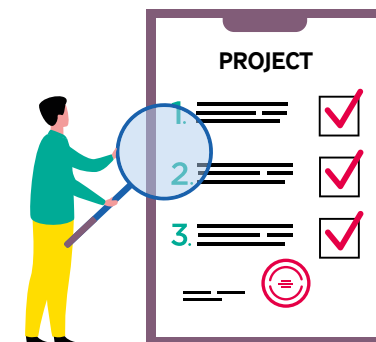
Of beantwoord je een aantal vragen met 'nee', dan is het belangrijk om bijvoorbeeld eerst goed te weten wat er speelt. Of te zorgen voor voldoende middelen.

Het is belangrijk om belanghebbenden niet voor alles te vragen omdat je nou eenmaal aan participatie wilt doen. Participatie is niet een doel op zich. Kijk altijd naar de ruimte voor invloed binnen jouw project. Inwoners kunnen anders het idee krijgen dat we toch niets met hun inbreng doen. De volgende keer denken ze wellicht twee keer na of haken ze al meteen af.

Stap 2. Stakeholdersanalyse

Een [stakeholdersanalyse](#) helpt je om een succesvol participatietraject te organiseren.

Als je immers weet wie je wilt vragen te participeren in jouw project, dan kun je belanghebbenden heel gericht benaderen en je aanpak waar mogelijk afstemmen op hun interesses en wensen.

Daarnaast wil je per belanghebbende het volgende in beeld brengen:

- Belangen, weerstand en behoeften
- Rol in het project
- Mate van invloed in het project

De analyse kan er voor iedere fase van je project anders uitzien. Het is dan ook belangrijk om de analyse iedere fase tegen het licht te houden en te updaten.

Stap 3. Participatiecanvas

In de vorige stappen heb je de belanghebbenden in beeld gebracht en de belangrijkste participatievragen beantwoord. Tijd om samen met je projectgroep de participatieaanpak te gaan bepalen. Het kan zinvol zijn in deze fase al te starten met het betrekken van inwoners en gezamenlijk de aanpak te bepalen.

Het [participatiecanvas](#) helpt je hierbij.

- Het canvas helpt je om tot een aanpak op hoofdlijnen te komen. Aan de hand van verschillende vragen, bepaal je op welke manier je belanghebbenden gaat betrekken. Je beschrijft welke vragen je gaat stellen, wat je met de opgehaalde kennis gaat doen en hoe je de belanghebbenden gaat uitnodigen.
- Vervolgens bepaal je de instrumenten die jullie willen inzetten voor participatie en communicatie. Gebruik hiervoor de werkvormen in het werkpakket ter inspiratie, maar voel je vrij om ook andere vormen in te zetten.
- Ook kijk je naar het financiële plaatje van het participatietraject en naar de expertise die nodig is voor een goede uitvoering. Het gaat er bij het canvas om dat je samen de hoofdlijnen voor het participatietraject bepaalt. En natuurlijk tot een aanpak komt waar je zelf als bewoner ook aan mee zou willen doen.

Stap 4. Werkvormen participatie en communicatie

• *Werkvormen participatie*

Het is belangrijk om op basis van de belanghebbenden, hun mate van inspraak en de interesses en expertises binnen je projectteam te zoeken naar passende werkvormen. Daarom hebben we de verschillende werkvormen voor participatie en communicatie uitgewerkt. Per werkvorm staat welke vorm het beste past bij welke doelgroep en voor welke mate van inspraak deze geschikt is.

• *Werkvormen communicatie*

De beschreven communicatievormen zijn niet de reguliere communicatiekanalen die je kan (en moet) inzetten om belanghebbenden te bereiken en te informeren, zoals een website, poster of nieuwsbrief. Eigenlijk beschrijven we helemaal geen kanalen, maar beschrijven we juist pakkende manieren om doelgroepen te bereiken en je boodschap over te brengen.

• *Participatieplatform*

Het participatieplatform 'Praat mee' is een online middel om inwoners en ondernemers van Schiedam zoveel mogelijk mee te laten praten en denken over

projecten in hun stad. Inwoners en ondernemers van Schiedam kunnen zich abonneren op projecten, vragen stellen en op de hoogte blijven van het laatste nieuws. Daarnaast biedt het platform jou als projectleider de ruimte om enquêtes en polls te delen, en online bijeenkomsten onder de aandacht te brengen.

Stap 5. Evaluatie

Leren door te doen kan alleen als je evalueert en vastlegt wat je hebt geleerd. Voor jezelf, voor de participanten en voor de toekomst. Daarom vind je in de handleiding twee evaluatieformulieren: één evaluatieformulier voor ambtenaren en één voor participanten. Gebruik deze om feedback te verzamelen en om te kijken wat er goed en minder goed ging in het participatietraject. Daarnaast vind je er een stappenplan voor effectieve evaluatie.

De evaluatieformulieren zijn samen met het Kenniscentrum MVS van de gemeente gemaakt, zodat zij hier later een analyse van kunnen maken. Zo worden we steeds beter in het samenwerken en komen we erachter hoe samenwerken in Schiedam het beste werkt.

2.2.2 De handleiding voor de organisatie voor overheidsparticipatie

De gemeente Schiedam wil stimuleren dat Schiedammers in onderlinge samenwerking eigen initiatieven nemen om hun straat, wijk of stad mooier, veiliger en socialer te maken. De gemeente faciliteert initiatiefnemers dan ook zorgvuldig, snel en goed met middelen, informatie, ondersteuning en waardering. Zo creëert de gemeente een klimaat in Schiedam waarin inwoners zich uitgenodigd voelen om zelf initiatieven te starten en uit te voeren.

Bij bewonersinitiatieven beperkt de rol van de gemeente zich tot faciliteren. In de vorm van geld, expertise of ondersteuning. Er worden bewust weinig regels en voorwaarden gesteld aan initiatieven.

De gemeente heeft er immers vertrouwen in dat:

- Inwoners weten wat goed is voor hun buurt
- Inwoners zelf in staat zijn om hun initiatief tot een goed einde te brengen
- Inwoners zelf draagvlak voor hun plannen kunnen organiseren
- Inwoners het geld voor de initiatieven op een goede manier besteden

Kwaliteitscriteria voor het faciliteren van bewonersinitiatieven

De gemeente Schiedam wil een klimaat creëren waarin Schiedammers zelf initiatieven kunnen starten. Alle Schiedammers en ondernemers! Daarom kiest de gemeente voor de volgende kwaliteitseisen voor het faciliteren van bewonersinitiatieven. We toetsen de gemeentelijke processen aan deze eisen:

Toegankelijkheid

Als gemeentelijke processen onvoldoende toegankelijk zijn, sluiten we bepaalde doelgroepen buiten. Met de bewonersinitiatieven agenderen we dan waarschijnlijk alleen de problemen van de reeds actieve bewoners en lossen we deze op. Het gemeentelijke proces om budget, expertise of ondersteuning aan te vragen bij de gemeente moeten we zo inrichten, dat we geen grote groepen inwoners buitensluiten.

Empowerment

Om als inwoner een initiatief te starten zijn heel wat competenties nodig. Door alles zo toegankelijk mogelijk in te richten, krijgen ook inwoners zonder deze competenties de kans om tot initiatieven te komen. Deze mensen moeten we helpen om de benodigde competenties te ontwikkelen. Anders haken zij snel af en blijven de reeds actieve bewoners over.

Democratisch gehalte

Dit is de mate waarin inwoners ook echt zeggenschap krijgen over de budgetten. Wie besluit er over het toekennen van de bedragen aan initiatieven en welke regels en voorwaarden gelden? Dit moet de initiatiefnemer duidelijk aangeven.

Succesfactoren voor het faciliteren van initiatieven

De gemeente Schiedam heeft budget om de initiatieven van inwoners te financieren en de expertise om ze te helpen en te ondersteunen. Om een klimaat te creëren waarin bewoners en andere partijen zich uitgenodigd voelen om zelf initiatieven op te starten, beschrijven we vier succesfactoren voor de werkwijze van de gemeente:

Bekendheid

Iedere werkwijze om bewonersinitiatieven te faciliteren staat of valt met bekendheid. Als mensen de regeling niet kennen, zal het gebruik ervan ook niet goed zijn. Een werkwijze dient bij een groot deel van de bevolking bekend te zijn. Ook dient de werkwijze goed online te vinden te zijn.

Inspiratie

In Schiedam organiseren bewoners veel mooie initiatieven. De zichtbaarheid van deze initiatieven is helaas vaak minder groot, terwijl dit juist een manier is om andere

bewoners te inspireren. Het zichtbaar maken van alle initiatieven in Schiedam is dan ook een belangrijk uitgangspunt. Hierdoor ontstaat meer onderlinge uitwisseling en stimuleert samenwerking tussen verschillende initiatiefnemers.

Laagdrempeligheid en snelheid

Als inwoners weten dat ze budget kunnen aanvragen en ze zijn geïnspireerd geraakt, is de procedure om budget aan te vragen de volgende drempel. Een laagdrempelige en duidelijk vormgegeven procedure voor het aanvragen van gelden met korte afhandeltermijnen. Een initiatiefnemer moet niet te lang op de gemeente hoeven wachten. Ook moet aan de voorkant duidelijk zijn aan welke regels en voorwaarden een initiatief moet voldoen.

Transparant

Het is belangrijk dat de gemeente laat zien wat ze allemaal realiseert met het geld voor initiatieven. Het is voor iedereen, dus ook intern, eenvoudig te zien hoeveel geld initiatieven hebben ontvangen en wat de initiatiefnemers hiermee hebben gedaan.

Right to Challenge (uitdaagrecht)

Right to Challenge staat voor 'het recht om de gemeente uit te dagen'. De gemeente werkt aan sociaal sterke wijken en buurten door samen te werken met inwoners en de ruimte te geven aan ideeën. Door hun lokale kennis en netwerk in de wijk komen inwoners vaak met betere oplossingen voor taken van de gemeente. Met het Right to Challenge kunnen inwoners deze taken, onder bepaalde voorwaarden, overnemen van de gemeente. Dit kan over van alles gaan: het schoonhouden van de straten, een maaltijdservice waardoor ouderen langer in de wijk kunnen blijven wonen, uitstapjes en activiteiten voor eenzame buurtbewoners, het beheren van een sportveld of zwembad enz. Het Right to Challenge past binnen de participatievisie van de gemeente Schiedam. Daarom staat het Right to Challenge in het uitvoeringsprogramma. Daar vindt de verdere uitwerking plaats.

2.2.3. Evalueren

Beter worden is een kwestie van veel vliegreuven maken en kritisch blijven kijken naar punten die je kan verbeteren. Dit geldt ook voor participatietrajecten. Evalueren is daarom een essentieel onderdeel van 'Leren door te doen'. Het is dan ook een belangrijk onderdeel van Samenwerken in Schiedam. Hebben we de doelen bereikt? Voelen mensen zich serieus genomen? Waren de verwachtingen en communicatie over en weer duidelijk? Welke lessen hebben we dit traject geleerd? Allemaal vragen die we stellen na, en ook tijdens, participatietrajecten.

Uitgangspunt

We evalueren Schiedamse participatieprocessen met betrokkenen en belanghebbenden. Langdurige projecten evalueren we ook tussentijds.

Het belang van evalueren van participatietrajecten

Evalueren en kritisch naar participatietrajecten kijken is een voorwaarde om te (blijven) leren én om de kwaliteit en opbrengsten van het beleid te (blijven) verbeteren voor de toekomst. Ook heeft het een leereffect voor het bestuur, de organisatie én de betrokkenen en belanghebbenden. Wat kunnen we de volgende keer anders doen of wat moeten we altijd doen wanneer we samenwerken? Daarnaast is evalueren van participatietrajecten een manier van verantwoording afleggen over de gerealiseerde resultaten en de wijze waarop dat is gebeurd.

Het belang van tussentijds evalueren van participatietrajecten

Een ander belangrijk onderdeel van Samenwerken in Schiedam is het regelmatig – gedurende het participatieproces – stilstaan bij vragen als: ‘hoe is het sentiment’, ‘hoe verloopt de samenwerking’, zijn we met dezelfde doelen bezig’, ‘welke kant moeten we op’. Soms duurt de uitvoering van een project en het participatietraject langer dan een jaar. Als we dan pas aan het einde evalueren, gaat er in de praktijk veel relevante informatie verloren.

Het tussentijds evalueren van participatietrajecten is zinvol om verschillende redenen:

1. Het zorgt voor relevante informatie waarmee je snel bij kan sturen.
2. Het geeft inzicht in hoe mensen het proces en de interactie op het moment zelf ervaren. Met deze inzichten kunnen we bepalen waar extra aandacht voor nodig is. (Participatie)projecten lopen vaak meerdere jaren. Het is te laat om dan alleen aan het eind te evalueren.
3. Daarnaast zorgt het voor verbinding met belanghebbenden en geeft het vertrouwen in het proces. En het geeft de organisatie handvatten om omgevingsbewust te blijven.

Leren van de praktijk door te evalueren

Doelstellingen (tussentijds) evalueren van participatietrajecten

Het evalueren van participatietrajecten is ook geen doel op zich maar een middel om diverse doelen te bereiken.

Randvoorwaarden (tussentijds) evalueren van participatietrajecten

- Iedereen moet achter het (tussentijds) evalueren staan: van bestuur tot stad en organisatie.
- Evaluaties doen vraagt commitment van bestuur, organisatie en betrokkenen op de uitkomst. Het kan er bijvoorbeeld toe leiden dat we de projectuitvoering en de participatieaanpak moeten bijstellen.
- De (tussentijdse) evaluaties zijn altijd voor alle belanghebbenden openbaar.

Aanpak voor het (tussentijds) evalueren van participatietrajecten

De eerste vragen bij een evaluatie zijn: wat wil ik weten, waarom, waarom nu en wat kunnen we met de uitkomsten van de evaluatie? Een evaluatie gebeurt alleen als er echt iets met de resultaten gebeurt en belanghebbenden dat ook zien.

Stappenplan voor effectieve evaluatie

Om te komen tot een goede evaluatie-aanpak van participatietrajecten volgen we een stappenplan. Dit is in lijn met de participatiemethodiek ‘voorwaarden voor effectieve participatie’. Deze werkwijze faciliteert de organisatie in het leren door te doen. Bovendien stellen we hiermee aan de voorkant de juiste vragen: vóórdat we aan betrokkenen vragen om hier tijd aan te besteden.

Stappen voor effectieve evaluatie

1. Wat is aanleiding voor de (tussentijdse) evaluatie

Reuring/ sentiment	Project volgende fase	Anders
--------------------	-----------------------	--------

2. Wat is het doel van de (tussentijdse) evaluatie?

Vaststellen of participatiedoelen zijn bereikt	Peilen van het sentiment en de samenwerking	Voortgang bewaken	Verantwoording	Leermomenten
--	---	-------------------	----------------	--------------

3. Met wie evalueren we?

Belanghebbenden	Raadsleden	Samenwerkingspartners	Collega's	Bestuurders
-----------------	------------	-----------------------	-----------	-------------

4. Wie hebben iets aan de evaluatie?

Belanghebbenden	Raadsleden	Samenwerkingspartners	Collega's	Bestuurders
-----------------	------------	-----------------------	-----------	-------------

5. Hoe ga je evalueren?

Kwantitatief (bv enquête) ¹	Kwalitatief (bv groepsgesprekken)	Narratief (bv interview of ingezonden brief in eigen bewoordingen)
--	-----------------------------------	--

6. Wat gebeurt er met de uitkomsten?

Verwerken in aangepaste participatie-aanpak	Publiceren op de website	Terugkoppelen in gesprekken met belanghebbenden	Niets actiefs, uitsluitend voor eigen documentatie
---	--------------------------	---	--

7. Hoe vindt de terugkoppeling plaats?

Nieuwsbrief	Website	Bijeenkomst	Geen terugkoppeling
-------------	---------	-------------	---------------------

Voorbeeld evaluatiemethodiek

Ieder project is anders en zo is ook ieder participatietraject anders ingericht. Een standaard evaluatiemethodiek is dan ook niet geschikt voor ieder project.

Wel is het belangrijk om bij iedere evaluatie de zeven stappen te doorlopen. Een voorbeeld van een in te zetten evaluatiemethodiek is het gebruik van evaluatieformulieren in combinatie met een interview of groepsgesprek. In een korte tijd kan dit een goed beeld van het participatieproces geven.

Evaluatieformulieren

De gemeente Schiedam heeft standaard evaluatieformulieren voor participatietrajecten. Er is een [formulier voor de betrokken ambtenaren](#) en een [formulier voor inwoners](#).

Interview met projectleider

Op basis van de formulieren ontstaat een duidelijk beeld van hoe deelnemers (intern en extern) het participatietraject hebben ervaren. Door de uitkomsten te bespreken en te duiden met de verantwoordelijke projectleider en op basis hiervan een goed en open gesprek te voeren, komen de geleerde lessen boven tafel. Dit zijn de lessen die de organisatie helpen groeien.

Participatiebibliotheek

De uitkomsten van de evaluaties verwerken we tot een evaluatieverslag. Deze plaatsen we in de participatiebibliotheek, en delen we actief met collega's.

Tips voor tussentijdse evaluatie met inwoners

- Stuur deelnemers na afloop van een bewonersavond een email met een korte vragenlijst
- Houdt een flitspeiling in een buurt
- Agendeer het participatietraject bij een wijkoverleg
- Verspreid een korte vragenlijst via de sociale media kanalen van de gemeente

¹ Evaluatieformulieren ontwikkeld door het Kenniscentrum